Ніва

ОРГАН ГАЛОЎНАГА ПРАЎЛЕННЯ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА

№ 4 (256) | ГОД VI | БЕЛАСТОК, 22 СТУДЗЕНЯ 1961 ГОДА | ЦАНА 60 ГР.

300 ГОД

У рамках урачыстасцей, звязаных з Тысячагоддзем нашай дзяржавы, у гэтым годзе шырока адзначаем 300-годдзе польскага друку.

300 год таму назад, 3 студзеня 1961 г. вышла першая польская газета «Мэркурыуш польскі». Ад гэтага дня пачынаецца гісторыя польскага друку.

Гісторыя гэта вельмі багата. Пашырэннем ведаў аб ёй у шырокія масы і будзе прызначаны гэты юбілейны год.

У цэлай краіне правядзецца шэраг мерапрыемстваў, якія падвядуць вынікі бага-

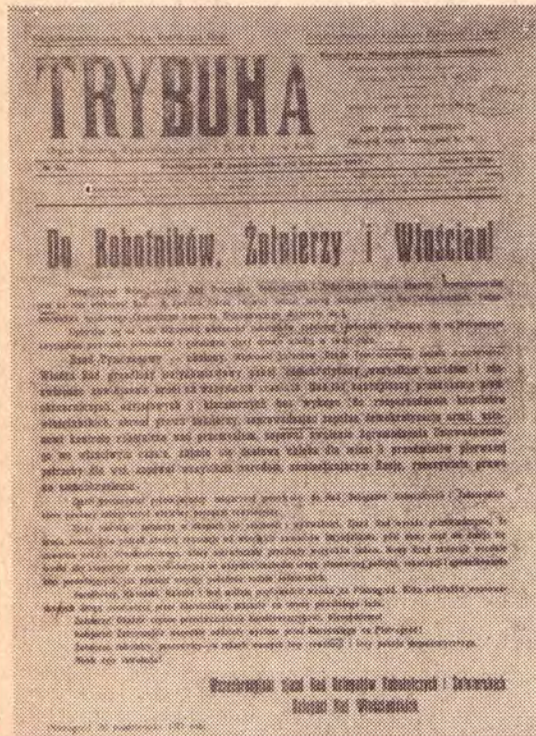
TRYBUNA

Do Robotników, Żołnierzy i Włościan!

Першая старонка «Трыбуны», якая выдавалася ў Петраградзе ў 1917 г.

тым традыцыям польскага друку. Зразумела, прагрэсіўных традыцый, якімі ганарыцца ўвесь наш сённяшні друк.

У гэтых урачыстасцях актыўны ўдзел прыме таксама грамадскасць Беласточчыны. Ужо паўстаў ваяводскі камітэт святкавання «300-годдзя», які ўзначаліў першы сакратар ВК ПАРП А. Лашэвіч. Намечана арганізаваць шэраг мерапрыемстваў, у якіх адводзіцца ганаровае месца традыцыям беластоцкага друку. А імі таксама маем права ганарыцца.

Тут жа ў Беластоку, у час студзенскага паўстання друкавалася «Мужыцкая праўда», а ў час дзейнасці Тымчасовага Рэвалюцыйнага камітэта Польшчы выходзіў «Чырвоны гонец». Падчас акупацыі на Беласточчыне выходзіць шэраг партызанскіх газет. Урэшце ў гэтым годзе спаўняецца 10-ая гадавіна «Беластоцкай газеты» і пятая — «Нівы».

У сувязі з гэтым трэба, каб і гурткі нашага Таварыства актыўна ўключыліся ў святкаванне «300-годдзя польскага друку» і апрацавалі канкрэтныя мерапрыемствы. Гэта сама датычыць і нашых школ.

Адны як і другія павінны кожнае юбілейнае мерапрыемства выкарыстаць дзеля папулярызацыі роднага часопіса і здабыцця для «Нівы» новых чытачоў. Гэта ганаровае заданне для кожнага члена і сімпатыка нашага Таварыства.

Значыць, апрача святкавання, давайце возьмемся за канкрэтную працу, пашырэнне колькасці чытачоў «Нівы».

Гэтым найлепш адзначым наш супольны юбілей.

Беларускае чытальніцтва

АПТЫМІСТЫЧНЫ РЭМАНЕНТ

Справа папулярызацыі беларускай кніжкі здаўна хвалюе наш актыў. Беларуская літаратура ў масавых партыях паявілася на польскім кніжным рынку каля 1952 года. Цяпер 59 вясковых публічных бібліятэк мае літаратуру на роднай мове агульным лікам у звыш 6.200 экз. Значыць, на кожную бібліятэку прыпадае ў сярэднім па 105 кніжак. Праўда, лічба невялікая, але трэба тут ведаць, што перш за ўсё былі закуплены творы класікаў — Купалы, Коласа, Крапівы, Багдановіча, Чорнага, Бядулі і інш. — найчасцей у выглядзе вялікіх шматтомных зборнікаў.

Наўбольш шпаркае пашырэнне беларускага чытальніцтва прыпадае на гады 1959/60. Калі за ўвесь 1959 год аднатавана 3.712 пазычанняў, дык толькі за тры кварталы 1960 года аднатавана 6.117 пазычанняў. Без вялікай памылкі можна адзначыць, што чытальніцтва роднай літаратуры п а д в о і л а с я! Статыстычныя даныя Ваяводскай бібліятэкі ў Беластоку падаюць, што пераважаючая большасць чытачоў — гэта моладзь. Гэты факт зразумелы, бо старэйшае пакаленне было пазбаўлена магчымасці вучыцца роднай мове ў часы царскага рэжыму і санацыйнай Польшчы.

У апошнія гады звернута асаблівую ўвагу на куплю маладзёжнай літаратуры.

За 1961 год закуплена ў бібліятэкі беларускай літаратуры каля 2.300 экз. Заказ, у асноўным, быў зрэалізаваны ўжо пры канцы лета (канец жніўня і пачатак верасня).

Маючы дакладныя даныя, можна прасачыць

(Працяг на стар. 4)

ВЫДАТНЫ ВУЧОНЫ беларускага народа

(Да 100-годдзя з дня нараджэння акадэміка Я. Ф. Карскага)

У студзені 1961 года беларускі народ з пачуццём глыбокага павазання адзначае стагоддзе з дня нараджэння заснавальніка беларускага мовазнаўства і беларускай філалогіі, буйнейшага вучонага — акадэміка Яфіма Фёдаравіча Карскага, які прынёс у падарунак беларускаму народу і другім народам славянскай сям'і звыш 800 навуковых прац.

Якім жа агромным і рэдкім талентам трэба ўладаць, якой невычэрпнай творчай энергіяй павінен быць напоўнен даследчык, каб за адно чалавечае жыццё так многа стварыць.

Асабліва вялікі ўклад акадэміка Я. Ф. Карскага ў распрацоўку кардынальных праблем беларусазнаўства. Добра разумеючы, што стваральнікамі гісторыі і культуры ва ўсе часы з'яўляўся народ, Я. Ф. Карскі з захапленнем бярэцца за глыбокае і ўсебаковае вывучэнне матэрыяльнага і духоўнага жыцця беларускага народа. Гэтаму ў значнай ступені спрыялі набытыя ў дзяцінстве веды аб жыцці роднага сацыяльна пакрыўджанага, але духоўна багатага народа.

(Працяг на стар. 2)

СУСТРЭЧЫ

У часе зімовай сесіі ў памяшканні ГП БГКТ адбылася сустрэча кіраўніцтва Таварыства з беларускімі настаўнікамі — студэнтамі Завочнай настаўніцкай студыі ў Беластоку. У сустрэчы ўдзельнічалі таксама віцэ-дырэктар Настаўніцкай студыі мгр Юзэф Кая і выкладчыкі завочнага аддзелу мгр мгр Ян Радзюкевіч і Мікола Гайдук.

На сустрэчы абмеркавана далейшае пашырэнне супрацоўніцтва Таварыства з настаўнікамі, а таксама справу выкарыстання «Нівы» і «Зоркі» ў працы школы.

На здымку: падчас сустрэчы. Выступае сакратар ГП БГКТ Ул. Юзвюк.

фота Г. Рагазінскі

ГОРАД НАД ДУНАЕМ

/АД НАШАГА КАРЭСПАНДЭНТА/

З будапешцкай вуліцай даводзіцца мне пазнаёміцца на працягу першых дзён. Шукаю па адрасу знаёмай з Польшчы — Валі. Паразумецца тут можна часткова на нямецкай мове. Адносна венгерскай, дык ведаю толькі некалькі слоў, якіх навучыўся раніцаю ў гасцініцы. Але гэта замала, каб не адчуваць сябе загубленым у агромным горадзе. Пачынаецца доўгае вандраванне ад скрыжавання да скрыжавання, ад аднаго міліцыянера да другога. Міліцыянер глядзіць з пэўным зацікаўленнем на чужаземца, а пасля пачынаецца між намі кароткі дыялог:

— Славак?

— Не.

— Дойчлян?

— Не. Ленгэль.

Міліцыянер выцягвае тоўстую кніжку — каталог вуліц Будапешта. Нейкі час шукае ў ёй, а пасля невясёла ківае галавою, з чаго мяркую, што патрэбную вуліцу не так лёгка знайсці.

Часам можна сустрэць тут кагось, хто ведае якую-небудзь славянскую мову: славацкую, сербскую ці славенскую. Тады такі спатканы з'яўляецца нейкім блізкім сэрцу, а яго мова, якую ўпершыню чуем, але якую можна зразумець, выдаецца быць не менш зразумелай, чым мова роднага бацькі.

У галоўным таварным доме Будапешта нечакана́сць: да мяне падыходзіць малады прадаўшчык і пачынае гутарку на польскай мове. Субяседнік аказаўся маладым венгерцам Ежым, які вывучвае польскую мову. Ежы знаёміць мяне з сябрамі і сяброўкамі ўнівермага, шчыра запрашае на танцавальны вечар, які арганізуецца яго працаўнікамі.

Будапешт зачароўвае прыезжага сваёй прыгажосцю, наяўнасцю шматлікіх помнікаў глыбокага мінулага, сваім спакоем і сур'ёзнасцю. Горад у два разы большы ад Варшавы, аднак галоўныя яго вуліцы здаюцца быць больш ціхімі і спакойнымі ад цэнтра нашай сталіцы.

Своеасаблівы каларыт гораду надае рака Дунай, якая шырокай істужкай перасякае горад, раздзяляючы яго на дзве часткі Буду і Пешт.

Тым, хто ў будучыні думае наведаць Будапешт, раю ў месячную ноч пабываць на востраве Маргарыты. Гэта зацішнае, утульнае месца ў мяккіх абдымках дунайскіх хваль, а далей, па ўзбярэжжах ракі мільёны святла, якое па схілу Будайскіх гор узнімаецца аж пад неба, зліваючыся з зоркамі.

Венгрыя — краіна вінаграда і віна. Аб гэтым мы знalі, едучы ў Будапешт і ў думках усміхаліся да поўных бакалаў незвычайна смачных «боскіх трункаў». Аднак нашым «паслядоўнікам Вакха» прышлося расчаравацца. Віно, якое п'юць у Будапешце, здавалася нам надта кіслым; да гэтага ж венгерцы маюць дзіўны звычай даліваць да яго садовай вады. Пры гэтым напітку яны праседжваюць начамі ў кафэ і растаранах, слухаюць прыгожай цыганскай музыкі, вядуць доўгія гутаркі. П'яных амаль не сустракаецца. Водкі як такой тут няма. Высокапрацэнтныя добрыя напіткі прадаюцца тут у малых фляконіках, падобных да тых, у якіх у нас прадаюцца духі.

Утульны жыллёвы закутак Будапешта.

УЛ. ПАЎЛЮЧУК

КАДРЫ Ў БЕЛЫМ ДОМЕ ЗМЯНІЛІСЯ

Дык вось, завяршылася васьмігадовая кадэнцыя генерала Дуайт Эйзенхаўэра як прэзідэнта ЗША.

Раней, аднак, чым спакаваць свае чамаданы і наладзіць урачыстыя развітанні, Эйзенхаўэр згодна з традыцыяй прадставіў кангрэсу тры пасланні: аб сітуацыі дзяржавы, праекце бюджэту на 1961/62 г.г. і аб эканоміцы краіны.

Зразумела, што пасланні заключаюць абарону палітыкі і дзейнасці адыходзячага ўрада, а таксама прапануюць (што ўжо не належыць да добрых звычаяў) неабходнасць рэалізавання гэтых жа самых прынцыпаў новай адміністрацыяй Кенедзі, асабліва ў галіне міжнародных адносін. «Прынцыпы, якія з'яўляюцца асновамі гэтай палітыкі, — гаворыцца ў пасланні, — павінны быць утрыманы, хаця і трэба будзе прымяняць новую тактыку, каб управіцца з новай сітуацыяй».

Эйзенхаўэр намагаецца прадставіць баланс адыходзячага ўрада як бесперапынны ланцуг поспехаў. Згодна з яго поглядамі замежная палітыка ЗША была «канструктыўнай», а яе мэтай выключна «мір, свабода і дабрабыт». Аказваецца, што стварэнне і развіццё мілітарных блокаў НАТА, СЕАТА і ЦЭНТА, выкліканне напружання ў розных частках свету — у Індакітаі, у раёне Ціхага акіяна, у Афрыцы і ў Лацінскай Амерыцы, шпіянаж і гонка ўзбраенняў — гэта ўсё праявы «мірнай і канструктыўнай» амерыканскай палітыкі апошніх год. Сапраўды, цікавая гэта ацэнка.

А шмат спраў Эйзенхаўэр свядома фальшуе. Ён зусім не ўспамінае, напрыклад, аб інцыдэнце з самалётам У-2, які быў галоўнай прычынай завастрэння міжнароднай сітуацыі ў мінулым годзе. Але затое сцвярджае, што «важным фактарам» правалу Парыжскай канферэнцыі на вышэйшым ўзроўні быў непакой Савецкага Саюза, выкліканы поспехамі заграничных падарожжаў амерыканскіх дзяржаўных кіраўнікоў. Гэтая аргументацыя варта смеху, таму што дэмакратычная большасць сената, якая выйграла апошнія выбары, паддае пад сумненне ўсе больш важнейшыя дыпламатычныя поспехі эйзенхаўэраўскай адміністрацыі. Адкліканне візіта Эйзенхаўэра ў Японіі, шматлікія антыамерыканскія дэманстрацыі на абодвух паўшар'ях, відавочна, засталіся не прыкмечанымі прэзідэнтам, таксама як прызнаны ўсімі факт змяншэння прэстыжу Злучаных Штатаў за граніцай.

Скідаючы ўсю адказнасць за цяперашняе напружанне на сусветны «камуністычны рух», Эйзенхаўэр выступае як староннік гонкі ўзбраенняў, гарантуючай «свабоду заходняму свету». З гордасцю падкрэсліў напрыклад, што на вытворчасць балістычных снарадаў Злучаныя Штаты выдаюць зараз штодзень 10 разоў больш, чым на працягу ўсяго 1952 года. Калі ўваходзіцца аб праект бюджэту на 1961/62 г.г., дык Эйзенхаўэр прапануе новаму прэзідэнту расходваць 58 цэнтаў ад кожнага долара на абарону краіны.

Наперакор фактам Эйзенхаўэр прадставіў амаль ружовай эканамічную сітуацыю Злучаных Штатаў, нічога амаль не ўспамінаючы аб праявах выступаючай інфляцыі, зніжэння вытворчасці і растучага беспрацоўя. Сказаў аднак, што вартасць долара ў параўнанні з 1939 годам зменшылася ўдвая.

Апрача многіх палітычных памылак стары ўрад шмат зрабіў, каб як мага найбольш пашкодзіць новаму прэзідэнту, які 20 студзеня афіцыйна ўзяў у рукі дзяржаўны руль. Парваў, менавіта, дыпламатычныя адносіны з Кубай, развязаў хатнюю вайну ў Лаосе.

Якімі ж тады ў гэтых абставінах будуць першыя крокі новага прэзідэнта — вось пытанне, якое хвалюе сёння шматлікіх палітыкаў. Стрыманасць у выказванні ўласных думак, якая вызначае Кенедзі, не дазваляе пакуль што сфармуляваць адказу. Здаецца, аднак, што тройка дэмакратычных кіраўнікоў — Кенедзі, Раск і Стывенсон, якая будзе ўпраўляць амерыканскай замежнай палітыкай, хоча паказаць сябе як людзей з самастойнай ацэнкай з'яў.

Каб толькі гэтая самастойнасць аказалася карыснай для міра і міжнароднага супрацоўніцтва.

УЛАДЗІМІР ЛАЗІНСКІ

ДЖОН КЕНЕДЗІ (рыс. Ю. Жэброўскага)

ВЫДАТНЫ ВУЧОНЫ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА

(Працяг са стар. 1)

Нарадзіўшыся 1-га студзеня 1861 года ў сяле Лаша Гродненскай губерні, Я. Ф. Карскі з сям'ёй бацькі, які быў вясковым настаўнікам, пераязджае ў сяло Ятра, Мінскай губерні, дзе канчае пачатковую школу, а адсюль — у сяло Бярозаўца, Навагрудскага павета, якое пазней будзе прычынай першага самастойнага выступлення Я. Ф. Карскага ў друку. Частыя пераезды з месца на месца пашыралі кругагляд будучага даследчыка, давалі магчымасць назіраць розніцу ў мове мясцовых жыхароў, адчуваць мудрасць народных казак, шчырасць і сардэчнасць песень.

Пасля атрымання сярэдняй адукацыі ў Мінскім духоўным вучылішчы Я. Ф. Карскі паспяхова канчае Нежынскі гісторыка - філалагічны інстытут, дзе прайшоў сур'ёзную падрыхтоўку ў вядомага ўжо ў той час мовазнаўцы - славіста Р. Ф. Брандта. Яшчэ будучы студэнтам, Я. Ф. Карскі публікуе ў «Русском филологическом вестнике» сваю першую працу — «Беларускія песні сяла Бярозаўца Навагрудскага павета Мінскай губерні». Тэма гэтай працы была не выпадковай. Я. Ф. Карскі разумеў, што вывучэнне народа трэба пачынаць з яго ж творчасці, з фальклору, у якім праўдзіва і шчыра самім народам расказана ўласная гісторыя, адлюстраван светапогляд, засведчаны перакананні і павер'і. І калі пры гэтым дапускаюцца паасобныя недакладнасці храналагічнага характару, абумоўленыя спецыфікай захавання народных твораў, дык ацэнка падзей у іх заўсёды правільная. У гэтым глыбокі сэнс звароту Я. Ф. Карскага да фальклору.

Аднак не толькі фактычны матэрыял гістарычна - этнаграфічнага плана прыцягваў увагу маладога вучонага ў фальклорных творах. У іх ён бачыў таксама багацейшую крыніцу для вывучэння мовы беларускага народа. Дзеля таго як і ў першай адзначанай вышэй працы, так і ў працы 1889 года, апублікаванай пад назвай «Беларускія песні вёскі Навасёлак - Затрокскіх Віленскай губерні Трокскага павета», Я. Ф. Карскі прыгадвае важныя звесткі па фанетыцы беларускай мовы, правільна заўважае яе марфалагічныя асаблівасці, выяўляе і тлумачыць паходжанне паасобных слоў. Аднак, апрача ўласных запісак, Я. Ф. Карскі ў сваіх даследах шырока карыстаецца фальклорнымі матэрыяламі П. Шэйна, Е. Раманава, М. Федароўскага і другіх збіральнікаў вуснай народнай творчасці. Ён дае дэталёвы навуковы разгляд зборнікаў П. Шэйна і Е. Раманава, за што Акадэмія Навук узнагародзіла Я. Ф. Карскага вялікім залатым медалем і медалем Бацюшкава.

У 1891 годзе Яфім Фёдаравіч паспяхова здаў магістэрскі экзамен на Гістарычна - філалагічным аддзяленні Варшаўскага ўніверсітэта і быў назначаны на ім лектарам рускай мовы. Аднак сваіх даследаў над беларускай мовай ён не спыніў. Побач з вывучэннем жывых народных гаворак Я. Ф. Карскі даследуе мову старажытных беларускіх рукапісных помнікаў. У выніку з'явіліся дзве яго працы — «Обзор звуков и форм белорусской речи» і «К истории звуков и форм белорусской речи», за якія Я. Ф. Карскі ў 1893 годзе быў удастоены вучонай ступені магістра рускай мовы і славеснасці. «У гісторыі вышэйшай адукацыі ў Расіі, — адзначае прафесар У. І. Баркоўскі, — гэта быў першы выпадак, калі дысертацыйная праца ўяўляла сабою даследванне па беларускай мове». Прынцыпова важнае значэнне адзначаных работ заключаецца ў тым, што беларуская мова ў іх разглядаецца як мова самастойная, валодаючая сваімі адметнымі асаблівасцямі, што не ўласцівы іншым славянскім мовам.

Выражэннем прызнання навуковай вартасці ранніх прац Я. Ф. Карскага па фальклору, беларускай этнаграфіі і мове было прысуджэнне яму ў 1894 годзе Саветам Рускага геаграфічнага таварыства вялікага залатога медалю.

Імкнучыся зрабіць поўнай навукова - даследчую базу па беларускай мове, Я. Ф. Карскі ў 1893 годзе бярэцца за вывучэнне перакладных заходнярускіх помнікаў XV — XVII стагоддзяў. У якасці крыніц для сваіх новых пошукаў ён выбірае 22 рукапісныя і старадрукарскія псалтыры, якія або перапісваліся на беларускіх землях, або друкаваліся мясцовымі друкарнямі. Заканчвае ў 1896 годзе на іх аснове капітальнае даследванне «Заходнярускія пераклады псалтыра ў XV — XVII вв» знаёміць чытача не толькі з моўнымі асаблівасцямі зазначаных помнікаў, але таксама выяўляе прычы-

(Працяг на стар. 4)

Фашысты даведаліся аб прызямліўшыхся парашутыстах і наслалі на іх карнікаў. У баі з карнікамі партызаны аказаліся пераможцамі. Пасля баявога хрышчэння партызаны рушылі на зборны пункт. Па дарозе яны даведаліся аб лёсе Сашы Творагава. Ён загінуў у няроўнай сутычцы з эсэсаўцамі.

АПОШНЯЯ ГРУПА

У атрадзе было цяпер каля сотні байцоў, але пагалоска ўдзесяцярала гэты лік.

У адной вёсцы разведчыкі чулі аб тысячы савецкіх парашутыстаў, у іншай называлася лічба дзесяць тысяч.

Гэтыя чуткі былі вынікам нашага першага бою з карнікамі ў Тоўстым Лесе.

Ноччу з дваццаць чацвёртага на дваццаць пятага ліпеня атрад прыняў апошнюю з сваіх груп.

Парашутыстаў, ледзь яны толькі крануліся зямлі, падхапілі, перадавалі з абдымкаў у абдымкі, засыпалі пытаннямі.

Першым да мяне падышоў Коля Прыходзька.

— Ось прыбылі да вас, таварыш камандзір, — сказаў ён, сарамліва ўсміхаючыся.

За ім ідуць іншыя.

Падыходзіць шчуплы дзяцюк па прозвішчы Голуб. Побач з волатам Прыходзькам ён здаецца яшчэ ніжэйшы.

Падыходзяць Коля Гнедзюк, Барыс Сухенка, лейтэнанты Волкаў і Сокалаў.

Падышоў Мікалай Кузняцоў, стары сябра Творагава, па яго рэкамендацыі прыняты ў атрад.

Яшчэ пры першай сустрэчы з Кузняцовым мяне ўразіла спакойная рашучасць, якая адчувалася ў кожным слове, у кожным руху гэтага маўклівага, спакойнага, але ўнутрана гарачага чалавека. Помню, ён увайшоў у нумар і пачаў проста з таго, што заявіў аб жаданні ляцець у тыл ворага.

— Я дасканала ведаю нямецкую мову, — сказаў ён. — Думаю, змагу добра выкарыстаць гэту зброю.

— Дзе вы вучыліся мове? — спытаў я.

Гэта было не пустое пытанне. Мне даводзілася сустракаць немала людзей валодаўшых іншаземнымі мовамі. Гэта былі кніжныя веды, дастатковыя для навуковай працы, але наўрад ці маглі служыць зброяй, выражаючыся словамі майго субяседніка.

Кузняцоў, відавочна, зразумеўшы мае сумненні, вытлумачыў:

— Бачыце, я не толькі чытаю і пішу па-нямецку. Я добра ведаю нямецкую разгаворную мову. Я доўга быў сярод немцаў...

— Вы жылі ў Германіі? — пацікавіўся я.

— Не, не жыў, — усміхнуўся Кузняцоў. — Я закончыў завочны інстытут іншаземных моў. Наогул жа па прафесіі я інжынер. Калі працаваў на Ўралмашзаводзе, нямецкія спецыялісты не хацелі верыць, што я рускі. Яны лічылі мяне немцам, нават пыталіся, чаму я скрываю сваю нацыянальнасць.

Гледзячы на яго, я падумаў, што ён сапраўды падобны на немца: бландзін з шэрымі вачамі.

— Ці ж мала людзей ведае нямецкую мову! Па-вашаму, усе яны павінны ляцець за лінію фронта?

— Я ведаю не толькі мову, — запярэчыў Кузняцоў. — Я наогул цікавіўся Германіяй, чытаў нямецкіх класікаў... — і, памаўчаўшы, дадаў: — Я немцаў ведаю.

— Добра, а ўяўляеце вы сабе, з якой небяспекай звязана праца разведчыка?

— Я гатоў памерці, калі спатрэбіцца, — сказаў Кузняцоў.

— Бярыце яго ў атрад! — горача дамагаўся Творагаў. — Не пашкадуеце.

Я згадзіўся.

Праз некалькі дзён Кузняцоў быў вызвалены з завода, на якім працаваў і прыступіў да падрыхтоўкі.

Ён штодзённа гутарыў з палоненымі нямецкімі салдатамі, афіцэрамі і генераламі. Ён меў заданне дакладна пазнаёміцца з структурай гітлераўскай арміі, з норавамі фашысцкай ваеншчыны, а галоўнае дасканала вывучыць нейкую мясцовасць Германіі, за ўраджэнца якой ён змог бы сябе выдаваць.

Падрыхтоўка гэта вялася ў строгай таямніцы. Не толькі радавыя байцы, але нават кіраўнікі атрада — Сцехаў, Пашун, Лукін — не ведалі аб Кузняцове.

Разам з Кузняцовым вучыліся ваеннай справе Мікалай Прыходзька, Голуб, Мікалай Гнедзюк і іншыя добраахвотнікі — ураджэнцы Заходняй Украіны. Жылі яны асобна. Сокалаў і Волкаў пазнаёміліся з імі ўсяго за некалькі дзён да вылету.

Прывітаўшыся, Кузняцоў адходзіць у бок і моўчкі слухае расказ аб подзвігу Сашы Творагава. Я бачу, як хмурыцца яго твар.

ДЛЯ ІНШЫХ ЗАДАННЯЎ

У лагер мы ідзем з ім разам. Кузняцоў маўчыць. Ён не задае пытанняў, на мае адказвае коратка. Мне ён выдаецца чалавекам замкнёным. Ці толькі сёння — у першыя гадзіны знаходжання на тэрыторыі, акупіраванай ворагам, пад уплывам расказа аб Творагаве? Мы ідзем побач. Я не бачу яго твару, але мне здаецца, што і цяпер на ім застыў той самы выраз рашучасці, які я бачыў у Маскве; тая ж сканцэнтраванасць і спакойная ўпэўненасць чалавека, які ўсё абмеркаваў і ведае, што ён будзе рабіць. І сапраўды, Кузняцоў, адказваючы на маё пытанне аб яго планах, гаворыць:

Пашун — начальнік штаба

— Я змагу бесперашкодна дзейнічаць у горадзе. Падрыхтаваўся, здаецца, добра. Ды і страляю цяпер ніштавата. У Маскве шмат трэніраваўся.

— Гэта добра. Толькі страляць вам пакуль што не давядзецца.

— Чаму не давядзецца?

— У вас будуць іншыя заданні.

— Што ж, добра, — неахвотна згаджаецца ён.

Адчуваю, што сваім адказам расчараваў яго. Мне трэба, аднак расчароўваць яго і далей:

— І пасылаць вас пакуль што, я думаю, нікуды не будзем, — гавару я.

— Як не будзеце?

Першы раз чуецца ў яго голасе хваляванне.

— Вам давядзецца рыхтавацца. І даволі доўга. Пасядзіце, падучыцеся яшчэ, а там і пачнем.

— Калі гэта? — пытае ён ужо з няскрытай злосцю.

— Месяцаў праз два — два з паловай. Як паспееце.

Кузняцоў адказаў суха:

— Слухаюся.

Увесь апошні шлях мы прашлі моўчкі.

НАЛЁТЫ ПАШУНА

Набліжаўся жнівень, а мы ўсё яшчэ ў дарозе. Перавалілі праз чыгунку Ковель — Кіеў, да месца, дзе мы мелі намер размясціцца, засталося кіламетраў сорак.

Паблізу раз'езда Будкі — Снавідавічы мясцовыя жыхары папярэдзілі нашых разведчыкаў, што фашысты нас заўважылі, калі мы пераходзілі праз чыгунку, і на світанні другога дня рыхтуюцца напасці на нас.

Як ні дзіўна, гэтае трывожнае паведамленне выклікала сярод партызан раднае ажыўленне. Нарэшце мы зноў сустрэнемся з ворагам! Ясная справа, мы павінны іх апярэдзіць!

Мой загад — выдзяліць групу з пяцідзесяці чалавек для ўдара па праціўніку — выклікаў агульнае расчараванне. Байцы разлічвалі, што ўдарым цэлым атрадам.

Асабліва прыбіты быў Сцехаў. Ён збіраўся ісці на чале групы, а я яго не пусціў. Камандзірам пашоў начальнік штаба маёр Пашун — карчакаваты, развažлівы, з энергічным скуластым тварам беларус.

Да світання гітлераўцы, якія збіраліся нас разграміць, самі аказаліся разбітымі. Нешматлікім з іх удалося вынесці ногі.

Трафеі мы ўзялі вялікія: шмат зброі — вінтовак, гранат патронаў; розны гаспадарчы інвентар і вельмі патрэбныя нам прадукты.

Пры гэтай аперацыі загінуў іспанец Антоніё Бланко.

Праз два дні пасля гэтага бою мы прышлі ў Сарненскія лясы.

У першыя ж дні знаходжання ў Сарненскіх лясах, як ні важна было нам аставацца непрыкмечанымі, мы выслалі групу партызан на разгром фальварка «Алябін». Групу суправаджалі сяляне. Гэта быў багаты маёнтак начальніка гестапа горада Сарны, які пасадзіў тут свайго кіраўніка, чалавека садысцкай жорсткасці. Нельга было спакойна слухаць аб яго злачынствах. Партызанская група на чале з Пашуном разброіла ахову фальварка. Захопленая знянацку, яна нават не спрабавала супраціўляцца.

Налёт адбыўся ноччу, а світаннем прышоў у лагер абоз. На фальварчных конях партызаны прывезлі хлеб, масла, крупу, мёд, бульбу. Абоз замыкала стада кароў.

Лепшых малочных кароў мы аддалі сялянам, падзяліліся з імі і прадуктамі.

Пашун даставіў у лагер двух палонных. Першы быў немец, па прозвішчы Рыхтэр, кіраўнік маёнтка, на якога наракалі сяляне, другі, па прозвішчы Немовіч, аказаўся гітлераўскім шпіёнам — прафесіяналам. Немовіч пад выглядам украінскага настаўніка ездзіў па вёсках, выведваў у сваіх сяброў, дзе жывуць савецкія актывісты, і аддаваў іх у гестапа. Немовіч ведаў шмат іншых падобных

(Працяг на стар. 7)

ЛЕКАРСКІЯ «ХВАРОБЫ»

Агульнавядомым з'яўляецца, што праца лекара вельмі патрэбная, што вымагае многа ахвярнасці, зразумення, чулівага стаўлення да хворага. Многія лекары самааддана служаць людзям, яны ні з чым не лічацца, калі разыходзіцца аб здароўе, аб жыццё чалавека.

У Сямяціцкім павеце да такіх лекараў трэба залічыць перш за ўсё Паўла Альшэўскага з Цеханоўца, да якога прыязджаюць хворыя з далёкіх аколіц павета і не толькі павета. Павал Альшэўскі не лічыцца з часам. Ён заўсёды акажа дапамогу хвораму. Можна прыгадаць нямала выпадкаў, калі ён у любую непагадзь, прыносячы ў ахвяру ўласнае здароўе, едзе ў далёкія вёскі і змагаецца за жыццё чалавека. І калі ён прычыніцца да паляпшэння стану хворага, калі выратуе ад смерці чалавека, вось тады адчувае вялікае задавальненне, вялікую радасць. І аб ім ідзе добрая слава ў Сямяціцкім павеце. Аб Паўлу Альшэўскім гавораць на вёсках як аб чалавеку вялікай душы. Асабліва многа добрага аб гэтым лекары можна пачуць ад тых, якія жывуць у цяжкіх матэрыяльных умовах. Ён ніколі не дамагаецца грошай. Ён задаволены тым, што можа працаваць для людзей, што можа для іх многа зрабіць добрага. Гэта ж і была яго мара з дзяцінства і яка ажыццявілася за гады народнай улады. І ён лічыць, што галоўным прызваннем не толькі лекара, але і кожнага інтэлігента з'яўляецца служэнне народу. І такіх лекараў ёсць шмат. Аб адных мы ведаем больш, аб другіх менш, аб трэціх зусім не ведаем. І бачым мы ў іх аблічча рысы новага чалавека. На жаль, у Сямяціцкім павеце ёсць і та-

(Працяг на стар. 5)

ЭТНАГРАФІЧНЫ КУТОК

Падросткі з Левановіч (Беластоцкі павет) клеяць звязду. На першы дзень Каляд яны штогод ходзяць ад хаты да хаты і спяваюць калядныя песні.

Фота Г. Рагазінскі

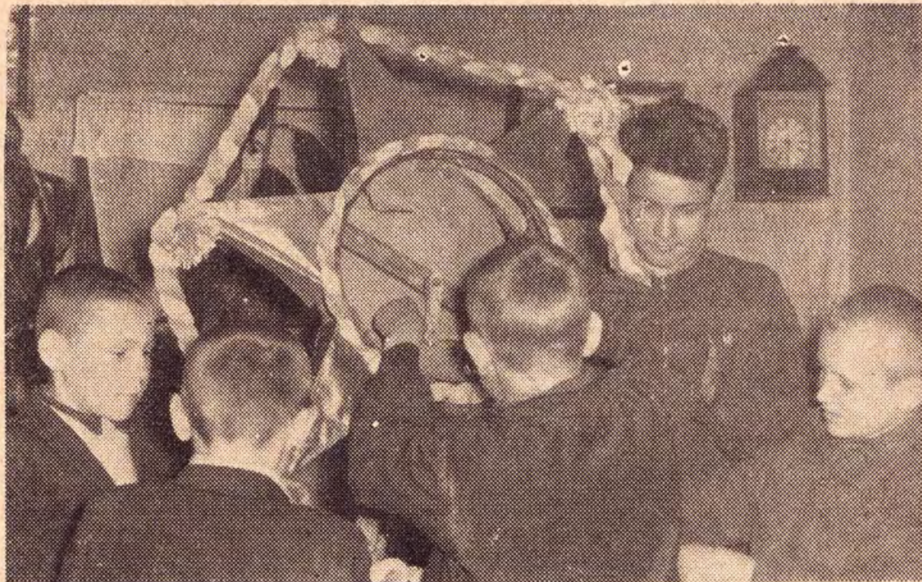

ПЕРШЫ ПАДЛІК

Спулдзельчая сельская гаспадарка закончыла свой гаспадарчы год. Зараз спулдзельцы правадзяць падлікі сваіх дасягненняў за мінулы год і дзеляць плады сваёй працы.

Дасягненні супольнай гаспадаркі ў 1960 годзе значна перавышаюць ва ўсіх галінах вынікі папярэдняга гаспадарчага года. Спулдзельцы маюць чым ганарыцца. Таму і сходы, на якіх спулдзельцы развітваюцца з мінулым годам і разглядаюць планы бліжэйшай будучыні, праходзяць вельмі ўрачыста.

Нядаўна гадавы падлік сваіх намаганняў правялі спулдзельцы з Дабраміля ў Бельскім павеце. Кааператыўшчыкі з Дабраміля гаспадараць супольна зусім нядоўга. Адбыўшыйся падлік і падзел даходу з'яўляецца першым у гісторыі іхняй супольнай гаспадаркі. На працягу так кароткага перыяду часу дабраміляўскія кааператыўшчыкі дабіліся высокіх вынікаў. Вартасць прадуктаў са ста гектараў склала ў іх каля 150 тыс. зл., што значна перавышала дасягненні ў аднаасобніцкай гаспадарцы. На адзін працадзень дабраміляўскім спулдзельцам выпала па 6,5 кг збожжа, 2,5 кг бульбы, 7,5 кг кармавых прадуктаў і па 4 зл. грашыма. Напрыклад, сям'я Уладзіміра Кірылюка (дзве асобы) выпрацавала 360 працадзён. За сваю працу атрымала 23.40 цэнтнераў збожжа, 8.82 цэнтнеры бульбы, 27 цэнтнераў кармавых прадуктаў і 1440 зл. грашыма. Зрэшты, сям'я У. Кірылюка не з'яўляецца ўдарніцкай. У дабраміляўскім кааператыве ёсць сем'і, якія значна больш выпрацавалі працадзён, а што за тым ідзе — значна больш атрымалі з падзелу даходу.

Апрача падзелу даходу, спулдзельцы ў Дабрамілі па-гаспадарску і ўсебакова абмяркоўвалі напрамкі сваёй гаспадаркі на наступны гаспадарчы год. Яны вырашылі шырэй развіваць вырошчванне прамысловых і кармавых культур. Напрыклад, павялічаць яны плошчу ільну з 4,70 га ў 1960 годзе, да 10 гектараў у 1961 годзе. Не забываюць яны таксама і аб жывёлагадоўлі, а перш за ўсё аб гадоўлі кароў. Жывёлагадоўля займае ў іх гаспадарчых планах адно з першых месц.

Дабраміляўскія кааператыўшчыкі смела заслужылі на тое, каб поўнай чаркай развітацца са сваім супольным мінулым і той жа чаркай сустрэць радасці ды турботы набліжаючыхся дні. Іх старшыня, Язэп Шатын, не мала паклапаціўся, каб спулдзельцы — яго супрацоўнікі — не мусілі сароміцца вынікамі сваёй працы. Таму і на наступны гаспадарчы год даверана яму кіраванне кааператывам.

Так, як у Дабрамілі, гаспадарчыя падлікі і падзел даходу праведзе на Беласточчыне 20 сельгаскаапeратываў.

В. Р.

працяг са стар. 1

рост папулярнасці аднаго экземпляра кніжкі на працягу 1959/60 гадоў. Дык вось, калі ў 1959 годзе сярэдні працэнт пазычання на адзін экземпляр кніжкі выражаўся паказчыкам 0,928, дык за тры кварталы 1960 года гэты паказчык складае лічбу 1,589.

1960 год разглядаем толькі з перспектывы трох кварталаў. Яшчэ няма дакладных статыстык за IV квартал мінулага года. Затым, яшчэ адна агаворка — 2.300 экз. закупленай літаратуры паступіла ў чытальніцкую сетку, менавіта, у IV-ым квартале.

Тым больш выразна відаць той вялікі крок у на-

АПТЫМІСТЫЧНЫ РЭМАНЕНТ

шым чытальніцтве, зроблены дзякуючы намаганням вясковых бібліятэкараў і беларускага актыву.

Дагэтуль былі толькі агульныя даныя. Пабачым, як стаіць справа ў паасобных паветах. Найлепш развіваецца беларускае чытальніцтва ў Бельскім павеце. Там на працягу трох кварталаў 1960 года аднатавана ў сярэднім на кожную вясковую бібліятэку па 245 пазычанняў. У Гайнаўскім павеце — па 96 пазычанняў. Асабліва цікавымі ёсць параўнанні з двух паветаў, дзе найслабей было развітае беларускае чытальніцтва — Сакольскага і Сямяцічкага. Калі за 1959 г. у Сямяцічкім павеце аднатавана ў сярэднім на кожную вясковую бібліятэку толькі па адным пазычанні, дык за тры кварталы 1960 года аднатавана ўжо па 13 пазычанняў. У Сакольскім павеце гэтая прапорцыя выглядае наступным чынам — за 1959 год па 45 пазычанняў, а за тры кварталы 1960 года — па 74 пазычанняў!

На сягоняшнія вынікі нямалы ўплыў аказалі беларускія літаратурныя квартальныя лектараты, арганізоўваныя для бібліятэкараў на працягу 1960 года Галоўным Праўленнем нашага Таварыства і Ваяводскай бібліятэкай у Беластоку. Затым, пачынаючы ад 1959 года, Ваяводская бібліятэка штогод наладжвае некалькідзённыя семінары - нарады ў Белавежы для ўсіх беларускіх бібліятэкараў, спецыяльна прысвечаныя праблеме пашырэння беларускага чытальніцтва.

Люба Драўноўская і Мікола Харкевіч з Ляшукоў (Гайнаўскі павет) у п'есе Алтухова «На ўскраіне сяла».

фота — **Г. Рагазінскі**

Таксама на працягу 1960 года Галоўнае Праўленне БГКТ пры садзеянні Ваяводскай бібліятэкі ўпершыню надрукавала на шапірографе цыкл літаратурных мантажаў аб творчасці Кузьмы Чорнага, Максіма Багдановіча, Хведара Шынкляра, Кандрата Крапівы і аб традыцыях беларускай батлейкі. Агульны тыраж гэтых выданняў складае лічбу каля 1050 экз. Карысталіся імі не толькі бібліятэкары, але і дзеячы БГКТ, ЗМВ і арганізатары мастацкай самадзейнасці.

Шмат яшчэ можна ў гэтым артыкуле прыгадваць статыстычных даных і фактаў. Хацелася тут толькі даць пэўнае ўяўленне аб вялікіх зрухах у галіне папулярызацыі роднай кніжкі.

1961 год прынясе вынікі чытальніцкага конкурса пад назвай «Кніжка на роднай мове ў руках кожнага беларуса», які будзе закончаны 30 лістапада. Сітуацыя для такога конкурса якраз наспела і трэба спадзявацца яшчэ больш цікавых даных.

С. ЯНОВІЧ

Заўвага:

У артыкуле разглядалася толькі беларускае чытальніцтва ў вясковых публічных бібліятэках. Карыстаючыся аказіяй, інфармую паважаных чытачоў, што ў школах і ліцэях з беларускай мовай навучання знаходзіцца каля 20.000 экз. роднай літаратуры, якой таксама карыстаецца дарослае насельніцтва. (СЯ)

ВЫДАТНЫ ВУЧОНЫ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА

працяг са стар. 2

ны з'яўлення ў Беларусі ў XV — XVII стагоддзях перакладаў кніг святога пісання на жывую народную мову. За гэтую працу Вучоны Савет Маскоўскага ўніверсітэта ў 1896 годзе прысудзіў Я. Ф. Карскаму вышэйшую вучоную ступень — доктара навук.

Разнастайныя лінгвістычныя інтарэсы Я. Ф. Карскага не абмяжоўваліся высвятленнем спецыфічна моўных рыс помнікаў. Яго ўвагу ў аднолькавай ступені прыцягваў і палеаграфічны іх бок, тым больш, што ён даваў магчымасць класіфікаваць, вызначаць час і месца стварэння той ці іншай пісьмовай крыніцы. У сувязі з гэтым Я. Ф. Карскі робіць рад паездак у Сербію, Югаславію, Турцыю і іншыя краіны, дзе абследуе і вывучае славянскія рукапісы. У 1901 годзе, на падставе сабраных матэрыялаў, вучоны стварыў каштоўную работу пад назвай «Очерк славянской кирилловской палеографии», якая адлюстроўвае эвалюцыю кірылаўскага пісьма і якая атрымала шырокую вядомасць. Пецярбургская Акадэмія навук адзначыла гэтую працу малой Ламаносаўскай прэміяй, а яе аўтара выбрала сваім членам - карэспандэнтам па Аддзяленню рускай мовы і славеснасці.

Шматлікія і надзвычайна разнастайныя наступныя работы Я. Ф. Карскага. Сярод іх мы сустракаем «Образцы славянского кирилловского письма с X по XVIII век», «Листки Ундольского, отрывок кирилловского евангелия XI века» (даследванне пісьма і мовы). «К вопросу о влиянии литовского и латышского языков на белорусское наречие», «Малорусский Луцидарий по рукописи XVII века», «Значение Н В. Гоголя в истории русского литературного языка», «Заметки по белорусским говорам», «Этнографическая карта белорусского племени» і другія.

У багатай творчай спадчыне Я. Ф. Карскага вянцом яго навуковых дасягненняў з'явілася сямітомная праца «Беларусы». Па грунтоўнасці, па ступені мабілізацыі фактычных даных яна не мае сабе роўных у навуковай літаратуры. Не выпадкова акадэмік М. С. Дзяржавін назваў гэтую працу ў літаральным сэнсе слова энцыклапедыяй беларускай філалогіі, адзінай па аб'ёму і багаццю матэрыялаў працай у сусветнай літаратуры (Вестник АН СССР, 1931 г., № 4. стр. 23). І ўжо адно тое, што стварэнню яе прысвечана 38 год карпатлівай работы вучонага, ставіць гэтую працу ў радзе твораў нацыянальнай важнасці.

Паставіўшы сабе за мэту даць поўную гісторыю роднага народа, Я. Ф. Карскі з незвычайнай дакладнасцю вывучае археалагічныя даныя аб старажытнай матэрыяльнай культуры на тэрыторыі Беларусі; прасочвае раннія культурна - гістарычныя ўзаемаадносіны насельнікаў беларускай тэрыторыі са сваімі суседзямі; наколькі гэта магчыма, аднаўляе асаблівасці мовы ранніх жыхароў Беларусі; у мэтах атрымання неабходных звестак аб далёкім мінулым беларускіх земляў, падвяргае лінгвістычнаму аналізу гідранімічную наменклатуру басейнаў рэк Заходняй Дзвіны, Прыпяці, Дняпра з іх шматлікімі прытокамі. Побач з гэтым вучоны з асаблівай увагай даследуе мову, быт, працэсы працы, вусную народную творчасць, абрады і вераванні сучаснага насельніцтва Беларусі. Усе гэтыя багатыя, старанна апрацаваныя матэрыялы склалі першы том «Беларусаў», ляглі ў аснову для вырашэння такіх кардынальных праблем, як праблема этнагенеза беларусаў, праблема вызначэння межаў беларускай этнічнай тэрыторыі, праблема паходжання беларускай мовы. І няхай не ўсё ў гэтай кнізе сугучна сучасным поглядам, няхай вузкія і недастатковыя асобныя крытэрыі для сцвярджэнняў, што змяшчаюцца ў рабоце — каштоўнасць яе бясспрэчная. Яна бясспрэчная ўжо таму, што ў ёй упершыню ў навуковай літаратуры пастаўлена пытанне аб паходжанні беларускага народа і яго мовы, што ўзнімаецца яно на ўзровень важнейшых задач навукі ў тыя змрочныя часы, калі курс царскага самадзяржаўя быў накіраваны ні ў якім разе ў бок навуковай увагі да беларускай мовы.

Тры наступныя кнігі гэтага шматтомнага выдання — «Исторический очерк звуков белорусского языка», «Исторический очерк словоизменения в белорусском языке» і «Очерки синтаксиса белорусского языка» служаць нібы працягам першага тома «Беларусаў»; з той, ад-

ЛЕКАРСКІЯ „ХВАРОБЫ"

(Працяг са стар. 3)

кія лекары, якія думаюць толькі аб сабе, аб сваім дастатку і багацці, якія не чулыя на цярпенне хворых людзей. Вось некалькі фактаў.

У Драгічыне лекар не захацеў аказаць дапамогі цяжка захварэўшаму дзіцяці беднай удавы. У гэтай справе інтэрвеніявала міліцыя.

У Мілейчыцах лекар не аказаў дапамогі для кабеты са зломанай рукой толькі таму, што яна не мела 150 зл. І бедная кабета пяшэчкам пайшла да Цеханоўца.

У Сямяцічах кабета тры дні была ў паліклініцы і на працягу трох дзён не прыняў яе лекар.

Адна з настаўніц зламала нагу і ў Сямяцічах ляжала 7 гадзін без дапамогі.

У Сямяцічах вельмі расхісталася дысцыпліна працы ў некаторых лекараў і апрача таго наглядаюцца абыякавыя адносіны да хворых. Значыць, не выконваюць яны сваіх асноўных абавязкаў. Такіх фактаў і іншых вельмі многа. Многа такіх выпадкаў, што лекары бяруць вельмі высокія сумы за прыём хворага, за лякарствы і ўколы, якія самі купляюць у аптэцы. Вельмі дорага бяруць за напісанне якой - небудзь спраўкі ці пасведчання.

Усё гэта сведчыць аб тым, што некаторыя лекары за моцна «хварэюць на грошы», што думаюць толькі аб сваіх выгадах і багацці і зусім не лічацца з лекарскай этыкай. Імкненне да нажывы прыкрываюць ім вочы на гора людзей, на іх цярпенне. З гэтага вынікае, што над лекарамі, над іх працай няма дастатковай кантролі ўлад аховы здароўя. Нашыя адміністрацыйныя ўлады бываюць надта ж талеранцыйнымі ў адносінах да несумленных лекараў.

Мабыць нашыя медыцынскія акадэміі замала прысвячаюць часу прышчэпліванню будучым лекарам сапраўдных гуманных адносін да хворага. Медыцынскія веды, атрыманыя ў акадэміі, без дастатковай падрыхтоўкі да жыцця ў гушчы мас — гэта яшчэ замала. Неабходна, каб Медыцынскія Акадэміі рыхтавалі не толькі добрых спецыялістаў, але таксама, каб лепш падрыхтоўвалі сваіх навучэнцаў да жыцця ў грамадстве.

М. ХМЯЛЕЎСКІ

КОМАТАЎЦЫ ЎЧОРА І СЁННЯ

Непадалёку ракі Свіслач, па якой прабягае дзяржаўная граніца з Савецкім Саюзам, знаходзіцца вёска Коматаўцы (Беластоцкі пав.). Зямля тут гарыстая, пясчаная. Краявід у нас вельмі прыгожы. Унізе, нейкіх 50 метраў ад вёскі, рака, каля якой размясціліся балота і сенакос. Вышэй за вёскай на прыгорку, хваёвы хмызняк. На канцы Коматаўцаў прыгожая школа, а побач сад. Калі хтось наведваў нашыя аколіцы, дык напэўна прыпамінае сабе вузкія палоскі. Агульнавядомым з'яўляецца, што цяжка гаспадарыць на такой зямлі. Аднак мясцовыя жыхары паспяхова спраўляюцца са сваімі абавязкамі земляроба.

У часы санацыйнай Польшчы ў нашай вёсцы было толькі 5 маняжоў (т. зв. «кератаў»). Зараз іх тут аж 25. Калісь былі тут 2 веялкі, а цяпер каля 20-ці. Людзі ўспамінаюць, што вёска мела ў даваенны час толькі 2 будзільнікі і 2 веласіпеды. Зараз кожны малады хлапец і дзяўчына мае ручны гадзіннік, а будзільнік ёсць у кожнай хаце. Большасць жыхароў вёскі мае веласіпеды. Ёсць тут таксама адзін матацыкл і матаровар. А хто калісь мог марыць аб т. зв. балонах. Зараз у нас каля 20 гумовых вазоў. Амаль у кожнай хаце ёсць радыёкропка, дзякуючы чаму людзі добра арыентуюцца ў падзеях у краіне і ў свеце. Зусім інакш выглядаюць сёння школьныя справы. У санацыйныя часы дзеці вучыліся ў дзвюх наёмных хатах, дзе былі толькі чатыры класы. Цяпер жыхары вёскі маюць школу, пабудаваную яшчэ ў 1940 годзе. Некалькі год таму назад быў тут праведзены грунтоўны рамонт, а побач са школай пасаджаны малады сад. Дзеці здабываюць сямігадовую адукацыю. Яны вывучаюць родную беларускую мову, якая за санацыі была забаронена. Адзначу яшчэ, што ў 1960 г. быў наладжаны вячэрні курс для дарослых. Заняткі на ім праводзяць мясцовыя настаўнікі, якім усе ўдзельнікі выражаюць словы ўдзячнасці.

Вёска Коматаўцы з'яўляецца апошняй мясцовасцю паўночна - ўсходняй часткі Беластоцкага павета, якая не мае электрычнасці. Адным з асноўных пытанняў, хвалюючых мясцовае насельніцтва, была дарога, якая злучае Коматаўцы з Баброўнікамі, а таксама з шашой. Гэта дарога праходзіць праз балацістыя аколіцы і восенню надзвычай цяжка па ёй праехаць і прайсці. Дзякуючы працавітасці жыхароў Коматаўцаў, Баброўнікаў і іншых суседніх вёсак наладжана папсаваную дарогу грамадскім чынам. Такі чын меў месца 5 снежня 1960 года.

Жыхары Коматаўцаў мараць аб тым, каб бліжэй знаходзіліся ГРН і пункт аховы здароўя. Зараз гэтыя ўстановы знаходзяцца ў адлегласці 12 кіламетраў, у вёсцы Зубкі. Ды і наогул ГРН, якой падлягае 14 вёсак, мае вельмі нявыгоднае палажэнне: знаходзіцца не ў цэнтры гэтых вёсак, а на іх канцы.

Нягледзячы на паасобныя непаладкі ў жыцці вёскі Коматаўцы, трэба з упэўненасцю сказаць, што яна ідзе зараз паспяхова па новым шляху, пракладзеным ёй народнай уладай.

АЛЯКСАНДР ГЕДЗІЧ
Коматаўцы

На вечарыне ў святліцы ГП БГКТ у Беластоку.
фота — **Г. Рагазінскі.**

ПЛЮЦІЧЫ МАТАРЫЗУЮЦЦА

Ужо зусім звычайнай з'явай з'яўляецца на нашых вёсках матацыкл. У паасобных мясцовасцях наладжваюцца курсы, дзе хлопцы, а нават дзяўчаты вучацца кіраваць маторам. У Плюцічах, Бельскага павета, на працягу 1960/61 гг. былі арганізаваны два такія курсы. Трэба падкрэсліць, што амаль усе члены першага курса набылі матацыклы. Зараз у нашай вёсцы маем звыш 20 матораў.

Мікалай Назарук

КАШТОЎНАЕ ПАЧЫНАННЕ

Камэнда гуфца сакольскіх гарцэраў падняла цікавую ініцыятыву. Гарцэры вырашылі заняцца збіраннем этнаграфічнага матэрыялу, звязанага з жыццём мусульманскага насельніцтва Сакольшчыны, якое пражывае тут каля пяці стагоддзяў. У гэтым цікавым мерапрыемстве будуць ім дапамагаць беластоцкія этнографы.

(п)

нак, розніцай, што тут даследуюцца выключна моўныя з'явы.

Прытрымліваючыся канкрэтных фактаў мовы, Я. Ф. Карскі прыходзіць да вываду аб тым, што беларуская мова з'яўляецца заканамерна склаўшайся сістэмай, якая адрозніваецца сваімі спецыфічнымі асаблівасцямі ад іншых славянскіх моваў. Вучоны лічыць, што беларуская мова ўтварылася ў XIV стагоддзі.

Грунтоўнае веданне жывых народных беларускіх гаворак дало Я. Ф. Карскаму магчымасць цэлы дыялектны масіў Беларусі падзяліць на дзве асноўныя групы т. зв. — паўночна-ўсходнія і паўднёва - заходнія гаворкі. У асноўным, гэтая класіфікацыя не страціла свайго значэння і для сучаснай беларускай дыялекталогіі.

Аднак не толькі абгрунтаваным фактычным матэрыялам і тэарэтычнымі абагульненнямі вартасны працы Я. Ф. Карскага. Стоячы на ўзроўні задач лінгвістычнай навукі свайго часу, ён правільна акрэсліваў гэтае асноўнае і важнае, што павінна быць зроблена ў галіне беларускага мовазнаўства. У прыватнасці, заслугоўвае на ўвагу яго ідэя аб стварэнні поўнага слоўнара жывой беларускай мовы, а таксама слоўнара старой беларускай мовы.

У гэтыя ўрачыстыя, юбілейныя дні з выпадку стагоддзя нараджэння Я. Ф. Карскага нам прыемна адзначыць, што яго лексікаграфічныя планы пераўтвараюцца ў жыццё калектывамі сучасных беларускіх мовазнаўцаў, працуючых над стварэннем серыі рэгіянальных беларускіх слоўнікаў, а таксама над гістарычнымі і этымалагічнымі слоўнікамі беларускай мовы.

Выхад у свет трох лінгвістычных выданняў «Беларусаў» умацаваў аўтарытэт Я. Ф. Карскага ў навуцы, зрабіў яго імя вядомым у вучоных колах славянскага свету. У знак прызнання заслуг Яфіма Фёдаравіча Карскага Гістарычна - філалагічнае таварыства пры Наварасійскім універсітэце і Таварыства любіцеляў рускай славеснасці выбралі яго сваім ганаровым членам, а Расійская Акадэмія навук па прадстаўленню акадэмікаў Шахматава,Ператца, Сабалеўскага і Катлярэўскага ў 1916 годзе выбрала Я. Ф. Карскага ардынарным акадэмікам.

З таго часу Я. Ф. Карскі назаўсёды пераязджае ў Петраград. Тут ён чытае лекцыю ў Петраградскім універсітэце.

Пасля Вялікай Кастрычніцкай Сацыялістычнай рэвалюцыі вучоны праводзіць вялікую навукова - арганізацыйную работу.

Ён — член Прэзідыума Акадэміі навук, дырэктар музея антрапалогіі і этнаграфіі АН СССР, старшыня Слоўнікавай камісіі і Камісіі па рускай мове.

У студзені 1929 года Чэшская Акадэмія навук выбрала Я. Ф. Карскага сваім правадзейным членам, засведчыўшы тым самым прызнанне заслуг беларускага вучонага ў славянскіх землях.

Завяршыў сваё шматтомнае выданне Я. Ф. Карскі трыма літаратуразнаўчымі кнігамі, прычым у першых дзвюх ён грунтоўна разгледзеў народную паэзію беларусаў і старую заходнярускую пісьменнасць, у трэцяй жа даў даволі падрабязны агляд беларускай мастацкай літаратуры новага часу. Каштоўнасць гэтых кніг — у іх фактычным, па дакладнасці апрацоўкі, гаворачы словамі акадэміка Б. М. Ляпунова, «амаль бяспрыкладным» матэрыяле.

Аднак і тады, калі ўсе 7 кніг «Беларусаў» былі выданы, акадэмік Я. Ф. Карскі працягваў работу над іх удасканальваннем і папаўненнем новымі матэрыяламі. Трэба тут адначасова адзначыць, што яго не пакідала думка аб стварэнні IV тома, або восьмай кнігі «Беларусаў» у якой дзеля папаўнення характарыстыкі будовы беларускай мовы меркавалася даць слоўнік старой заходнярускай мовы і слоўнік сучаснай жывой мовы.

У апошнія гады жыцця Я. Ф. Карскі неаднаразова вяртаўся да старой і новай беларускай мовы. Аб гэтым сведчаць такія яго працы, як «Культурные завоевания русского языка в старину на западной окраине его области», «К истории белорусского языка в XVII столетии», «Червенский говор» і другія. Характэрна, што ў гэтых матэрыялах ставіцца ўжо задача не столькі атрымання новых фактычных даных аб паасобных з'явах беларускай мовы, колькі растлумачэння ўплыву апошняй на літоўскую, латышскую, татарскую і іншыя мовы. Сур'ёзнае месца ў навуковай дзейнасці акадэміка Я. Ф. Карскага займала і славянская праблематыка. Цікавасць да гэтага пытання ўзрасла асабліва пасля паездак вучонага ў Чэхаславакію, Югаславію і другія славянскія краіны. З цыкла прац гэтага кірунку перш за ўсё трэба адзначыць «Славянскую кирилловскую палеографию», выданую ў Ленінградзе ў 1928 годзе (гэтая праца і да сённяшняга дня служыць незаменным дапаможнікам для славістаў), «Русскую диалектологию» 1924 года, якую з поўнымі падставамі можна лічыць усходнеславянскай дыялекталогіяй. Асаблівую ўвагу ў апошнія гады свайго жыцця Я. Ф. Карскі ўдзяляў паралельнаму вывучэнню лексікі славянскіх моваў, лічачы, што лексікальныя даныя могуць з'явіцца падставай для ўстанаўлення моўных узаемаадносін славянскіх народаў і для вырашэння пытання аб рассяленні славян у старажытнасці.

Творчае аблічча выдатнага вучонага было б асветлена няпоўна, калі б не была адзначана тая велізарная тэксталагічная работа, якая праведзена Я. Ф. Карскім у сувязі з выданнем Лаўрэнцьеўскага летапісу і «Рускай праўды» па старажытнейшаму спіску, а таксама яго шматгадовая праца па рэдагаванню папулярнага ў вучоных колах часопіса «Русский филологический вестник» і «Известий Отделения русского языка и словестности».

У межах невялікага артыкула, зразумела, немагчыма ні пералічыць усёй велізарнай творчай спадчыны Яфіма Фёдаравіча Карскага, ні тым больш раскрыць яе навуковае значэнне. Яна яшчэ доўгія гады будзе прыцягваць да сябе ўвагу вучоных — мовазнаўцаў і будзе для іх багацейшай крыніцай звестак і выдатным прыкладам служэння навуцы.

М. СУДНІК
дырэктар Інстытута мовазнаўства
імя Якуба Коласа АН БССР.

ПРЫРУЧАНЫЯ МАЛАНКІ

Як толькі стала вядома, што ў навальніцах няма нічога надпрыроднага, пачаліся пошукі розных спосабаў барацьбы з маланкай. Навальнічныя хмары абстрэльваліся артылерыйскімі снарадамі. На змеях з тканіны падымалі ў воблакі дынаміт і ўзрывалі яго там. Аднак усе гэтыя меры не давалі жаданага выніку. Меркавалася таксама нацягваць на зямлі металічныя сеткі з вострымі шыпамі, з якіх электрычнасць сцякала б і разраджала хмары. Але і гэтая прапанова не апраўдала сябе.

Цяпер усе прызналі, што барацьба супраць праяў маланкі не дае карысці. Не знішчаць трэба маланку, а пакарыць яе. Можна і трэба прымусіць маланку пайсці ў зямлю, не прычыніўшы ніякіх разбурэнняў.

Чаму маланка звілістая? У народзе раней гаварылі, што маланка шукае скарбы. Фактычна ж, зараджаючыся недзе ў навальнічнай хмары, яна шукае найбольш лёгкага шляху да зямлі. Часам гэты шлях супадзе з найкарацейшай адлегласцю. Таму маланка ўдарае ў высокія прадметы. Аднак здараецца, што абходны шлях больш лёгкі, чым прамы.

Улічваючы гэтыя ўласцівасці маланкі, можна прадухіліць пашкоджанне розных аб'ектаў з дапамогай маланкаадводаў. Маланкаадвод павінен быць дастаткова высокім і добра заземленым. З яго завостранага канца пры набліжэнні навальнічнай хмары збягаюць зарады, якія іянізуюць паветра і служаць своеасаблівай «прынадай» для маланкі. Каб засцерагчы лініі электраперадач, цяпер распрацавана многа розных прыстасаванняў. Сучасная ахова ад маланкі настолькі надзейна распрацавана, што звышдалёкія лініі электраперадач Куйбышаў—Масква і Сталінград — Масква могуць бесперабойна дзейнічаць нават пры прамым пападанні маланкі.

ПАКОРНЫ СЛУЖКА

Як ужо адзначалася, маланка валодае вялікай разбуральнай сілай. У сувязі з гэтым узнікае пытанне, ці нельга прымусіць яе выконваць карысную работу для чалавека. Іншымі словамі, ці нельга пабудаваць такую электрастанцыю, якая здабывала б электрычнасць з навальнічных хмар. Вучоныя падлічылі і прыйшлі да вываду, што будаваць такую электрастанцыю эканамічна нявыгадна. Маланка, валодаючы вялікай магутнасцю, дзейнічае на працягу тысячных долей секунды. Так агульны запас энергіі ў яе параўнаўча невялікі. Адна станцыя з дапамогай высокіх антэн магла б злавіць за год каля 20—30 маланак. Электраэнергіі, здабытай такім шляхам, хапіла б толькі на адну 60-ватную лямпачку.

Але калі навальнічныя маланкі лавіць практычна няма сэнсу, то штучная маланка даўно ўжо стала добрым памочнікам у рабоце і навуковых даследаваннях. Цяпер у лабараторных умовах атрымліваюць маланкі даўжынёй у 15 метраў і больш. Яны выкарыстоўваюцца для розных мэт і, у прыватнасці, для вывучэння засцярогі ад навальніцы. Напрыклад перш чым будаваць высачэзны будынак Маскоўскага ўніверсітэта, канструктары і інжынеры павінны былі распрацаваць надзейную сістэму аховы ад udaraў маланкі. Для гэтай мэты ў лабараторыі выпрабоўваўся макет універсітэта і прылеглая да яго мясцовасць. Некалькі разоў у дзень над макетам бушавалі навальніцы. Штучныя маланкі ўдаралі ў яго карпусы. Надзейнасць кожнай новай сістэмы можна было праверыць на працягу некалькіх гадзін.

Цяжка пералічыць усе выпадкі выкарыстання іскры. У наш час электрычнасць пранікла ва ўсе галіны прамысловасці і тэхнікі. З кожным годам яна выкарыстоўваецца ўсё больш і больш.

Ягелёнскія аррасы нарэшце вяртаюцца на радзіму
На здымку: Аррас з серыі аб звярах.

УСЯКАЯ ЎСЯЧЫНА

ДЗІЎНАЯ РАСЛІНА

Мы прызвычаіліся называць бамбук дрэвам. Але на самай справе гэта — трава, блізкая да нашага пырніку і цімафееўкі.

Бамбук расце на дзіва хутка: ад 6 да 34 сантыметраў за суткі. Ён дасягае ў вышыню да 50 метраў.

Паколькі бамбук вельмі цвёрды, з яго вырабляюць вадаправодныя трубы, плыты, лодкі, будуюць дамы і масты, з маладых парасткаў робяць парканы, парусы, кошыкі, парасоны, цыноўкі, музычныя інструменты, пасуду, сіты. З валокнаў бамбуку вырабляецца папера.

КОЛЬКІ МОЖА ГАЛАДАЦЬ ЧАРАПАХА?

Гэта было на Амуры. Злоўленую чарапаху для практыкі пасадзілі ў невялікую пячору на беразе ракі і завалілі каменнем. Праз тры месяцы пячору адкрылі, чарапаха была жывая. Яна варушыла галавой, міргала зялёнымі вачыма, а потым, выпусціўшы шырокія нязграбныя лапы, папаўзла да ракі.

Асобныя віды марскіх чарапах могуць не есці на працягу шасці год. У грэчаскай чарапахі, калі ёй адрэзаць галаву, сэрца працягвае біцца 14 дзён, а сама адсечаная галава кусаецца яшчэ паўгадзіны.

Ёсць чарапахі велічынёй з карабок ад запалак, а ёсць гіганты вагою больш тоны.

ПРАЖЭРЛІВЫ КАРШУН

Нядаўна жыхар пасёлка аднаго з віназаводаў у СССР Фёдар Жукоўскі вяртаўся з лесу. Як і заўсёды, яго сабака то забягаў уперад, то вяртаўся назад. Раптам ён з візгам выскачыў з прыдарожнага куста і зноў кінуўся туды. Гаспадар накіраваўся ў кусты і ўбачыў, што паміж сабакам і велізарнай птушкай ішла бойка. У гэты паядынак умяшаўся і Жукоўскі. Птушка была злоўлена.

На месцы пабоішча былі выяўлены рэшткі гуся і зайца. Птушкай аказаўся каршун незвычайнай велічыні. Размах крылаў — звыш двух метраў, а кіпцюры даўжынёй 3—4 сантыметры. Мяркуюць, што каршун вельмі згаладаўся і адразу з'еў гуся і зайца. Ацяжалелы драпежнік не змог падняцца ў паветра.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

Малако сіняга кіта мае ў сабе звыш 50 прац. тлушчу, паўночнага аленя — 18 прац., а каровы — у сярэднім 4 прац.

*

Дзейнасць сардэчнасасудзістай сістэмы залежыць ад велічыні жывёліны. Сэрца слана, напрыклад, робіць 46 удараў за мінуту, кошкі — 240, сініцы — 798, а маленькай птушкі маскоўкі — 1.200.

*

Самую большую колькасць зубоў мае садовы смоўж, які жыве ў Амерыцы. Калі ён «прагрызае» падземны ход, то ў яго працуе 14.175 зубоў.

МОДА

Усім маладым жанчынам, запрошаным на вяселле, раім модную і практычную сукенку з жакецікам. Гэтыя дзве мадэлі «Польскай Моды» надаюцца на ўсялякія ўрачыстасці. Матэрыял купляем паводле густу і «кішэні». Можа быць рыпс, атлас, сатын альбо брокат. Пакуль яшчэ не вельмі горача — гуляеце ў жакеціку, пасля без жакеціка. Сукенкі вузкія, простага крою. Жакет першы, зашпілены на адзін прыгожы гузік, зусім просты; жакет другі, з прыгожымі гузікамі, — лёгка дапасаваны.

Такі камплект добра выглядае на шчуплай і поўнай, маладой і старэйшай жанчыне.

Без жакеціка сукенкі таксама вельмі прыемна выглядаюць.

Два гады таму назад я закончыў Варшаўскі Ўніверсітэт і зараз працую ў Беластоку. У Беластоку жывуць мае бацькі і многа сваякоў. Усе яны кажуць, што я павінен ажаніцца з дзяўчынай таксама з вышэйшай адукацыяй. Адзін з сваякоў кажа, што пазнаёміць мяне з аптэкаркай, другі — з лекарам, трэці — з настаўніцай і г.д. А апошнім часам бацькі настойліва прымушаюць, каб ажаніўся з дзяўчынай, якая закончыла інжынерскую школу. Гэта наша суседка. Ужо ад даўжэйшага часу ствараюць такія ўмовы, што неаднойчы мы сустракаліся. Гэта дзяўчына не брыдкая і даволі прыемная. Відаць, што я ёй падабаюся, што яна нават жадала б выйсці замуж за мяне.

Але сэрцу не загадаеш. Мне падабаецца іншая. Яна не толькі не мае вышэйшай школы, але нават не закончыла сярэдняй. Працуе ў Фастах ткачыхай. Я часта з ёю сустракаюся. Але аб гэтым не ведаюць ані бацькі ані сваякі. Проста не ведаю што рабіць, ці паслухаць бацькоў, бо яны мне не жадаюць дрэннага, ці паслухаць свайго сэрца.

Алесь
Беласток

Раім ажаніцца з тою дзяўчынаю, якую вы кахаеце, а не з тою, якая падабаецца бацькам. Варта таксама аб сваіх намерах падзяліцца з бацькамі і пераканаць іх у тым, што сямейнае шчасце ёсць там, дзе сапраўдная, глыбокая любоў.

СЭРЦАЙКА

ВЫКРЫЦЬ КАМБІНАТАРАЎ

Пасля смерці бацькі на гаспадарцы засталося трох братоў: Эдвард, Фелікс і Ігнат Карольчукі. Жылі яны ў вёсцы Звяркі (Беластоцкі пав). Гаспадарка ў іх не малая. Каля 12 гектараў высокаякасных зямельных угоддзяў. Бацька апошняй сваёй воляй раздзяліў гэтую гаспадарку на тры, больш - менш, роўныя часткі — кожнаму сыну па адной частцы.

На гаспадарцы ў Звярках застаўся толькі Эдвард. Фелікс і Ігнат перабраліся на сталае жыхарства ў Беласток. Фелікс служыць у войску. Ігнат таксама знайшоў сабе працу ў Беластоку. Абодва яны заснавалі сваё жыццё незалежна ад сельскай гаспадаркі.

Тымчасам у рэестрах фінансавага і сельскагаспадарчага аддзелаў Павятовай Рады ў Беластоку, а затым і ў рэестрах ГРН Заблудаў, запісаны яны як уладальнікі паасобных гаспадарак, якія знаходзяцца ў вёсцы Звяркі. Згодна з тым усе павесткі аб плаце налогаў і іншых абавязкаў мясцовыя ўлады накіроўваюць кожнаму з іх асобна.

І тут пачынаецца іхняе камбінатарства. Фелікс і Ігнат увесь час жывуць у горадзе. Асновай іхняга ўтрымання з'яўляецца штомесячная зарплата. На гаспадарках, якія на іх запісаны, не маюць ані ўласных пабудоў, ані сельскагаспадарчых машын і прыладаў, ані нікай жывёлы. Ці ж можна пры гэткіх умовах самастойна весці гаспадарку, ды адначасова яшчэ працаваць у дзяржаўным прадпрыемстве? Феліксу і Ігнату гэтыя гаспадаркі напэўна зусім непатрэбны. Толькі Эдварду залежыць на тым, каб амаль дванаццацігектаровая гаспадарка, астаўшаяся ў спадчыне па бацьку, была распісана на іх трох. Гэта шмат выгадней. Распісаўшы гаспадарку, яны ўсе разам плоцяць два-тры разы менш налогаў і паставак, чымсьці трэба было б плаціць у тым выпадку, калі б цэлая гаспадарка была запісана на аднаго з іх. Так, гэта вельмі выгадна для «суполкі» трох братоў. Але мы перш за ўсё мусім мець на ўвазе грамадскае дабро. Дзяржава ад іхніх камбінацыяў церпіць штогод высокія затраты. Камбінатарамі са Зверак павінны пацікавіцца фінансавы і сельскагаспадарчы аддзелы Павятовай Рады ў Беластоку. Яны маюць права і абавязак выкрыць іх камбінатарскую дзейнасць, прымусіць іх да пакрыцця ўсіх затрат, якія дзяржава пацярпела ад іхняга злачынства і адпаведна пакараць тых людзей, якія дапусцілі да гэтага злачынства.

В. Р.

У ЗАЛУКАХ

Прыгожая аколіца каля Залук у Беластоцкім павеце. Сама вёска пабудавана на ўзгорку. А ніжэй, сярод тарфяністых сенажацяў, як вокам кінуць плыве маляўнічымі паваротамі рака Супрасль. Невялічкая гэта рака. Але колькі ж яна прыгажосці надае ўсёй аколіцы. Ды і самыя Залукі — прыгожая вёска. Вялікія дамы з агародчыкамі. Яны хоць і драўляныя, але ў пераважнай большасці пакрыты чарапіцай. Ня дрэнныя і гаспадарчыя пабудовы. Толькі вуліца ў Залуках зусім нікудышняя. На ёй сам чорт паламаў бы ногі, калі б адважыўся прайсці. Паглядзіш на гэтую вуліцу і ўся прыгажосць ад Залук адыходзіць.

Гэтую вуліцу самыя жыхары Залук праклінаюць. Яна ж найбольш ім уядаецца ў косці. Але каб яе наладзіць, улажыць брук (каменне на залуцкім полі хоць адбаўляй) супольнымі сіламі, так як робяць гэта другія вёскі, у Залуках няма ахвотных. Чаму? Мо' няма тут адпаведнага арганізатара? Ёсць жа ў Залуках солтыс, ёсць партыйная арганізацыя, чаму не пагаварыць аб гэтым на вясковым сходзе, ды сіламі ўсёй вёскі змяніць выгляд Залук?

На здымку: вуліца ў Залуках.
фота Г. Рагазінскі

(вб)

СТУДЭНТЫ-ЗАМЕЖНІКІ ў Саколцы

9.XII.60 г. з ініцыятывы Павятовага праўлення ЗМВ у Саколцы і Павятовага праўлення ЗМС адбылася сустрэча школьнікаў мясцовых сярэдніх школ і членаў гэтых арганізацый са студэнтамі з замежных краін, якія вучацца ў Польшчы. На спатканні былі сябры з Албаніі, Карэі, Абісініі і Ёрданіі. Спатканне прайшло ў вельмі прыемнай і сардэчнай атмасферы.

(п)

У АДРАС КІРАЎНІЦТВА „РУХУ"

— Замала экземпляраў даюць нам. Раней у кіёск наш дастаўлялі 10 штук «Нівы», а 16.XII.60 г. атрымана толькі 4 экземпляры.

Такая размова мела месца з прадаўшчыцай кіёска пры вул. Варынскага ў Гайнаўцы 16.XII.60 г.

А да аднаго з кіёскаў у Бельску Падляшскім паступала ў продаж 20 — 30 экземпляраў «Нівы», а 16.XII.60 г. дастаўлена толькі 5 экземпляраў. Таму размова з прадаўшчыцай кіёска была падобная, што і ў Гайнаўцы. На пытанне: «Ці былі звароты?» прадаўшчыца адказала «не». Зразумела, там жа недалёка Беларускі ліцэй і шмат людзей праходзіць каля кіёска, вяртаючыся з горада дахаты, ў вёскі...

Раім тады «Руху» прааналізаваць, ці не замала дасылаецца «Нівы» ў кіёскі туды, дзе адчуваецца яе практычны недахоп, як гэта мела месца ў 2-х пададзеных толькі дзеля прыкладу кіёсках.

(мк)

„NIWA"

Redaguje Kolegium. Adres redakcji: Białystok, ul. Wesołowskiego 1, tel. centr. 37-41 red. naczelny i sekretariat 25-89.

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe RSW „Prasa".

Warunki prenumeraty w Polsce: miesięcznie — 2.40 zł. kwartalnie — 7.20 zł półrocznie — 14.40 zł. rocznie — 28.80 zł.

Wpłaty kierować na PKO Nr 12-6-1312 w Białymstoku dla PUPiK „Ruch". Na odwrocie należy zaznaczyć na jaki adres dokonano wpłaty i podać tytuł pisma.

Prenumeratę na „Niwę" przyjmują również wszystkie urzędy pocztowe i listonosze w całym kraju. Cena prenumeraty za granicą: kwartalnie — 10.15 zł. półrocznie — 20.30 zł i rocznie — 40.60 zł. Należność za prenumeratę za granicą wpłacać na konto PKO Nr 1-6-100024 PKWZ „Ruch" Warszawa

Zamówienia na „Niwę" z krajów europejskich jak i zamorskich (z wyjątkiem krajów demokracji ludowej) należy kierować pod adresem: CHZ „ARS POLONIA". Warszawa. Krakowskie Przedmieście nr 7. Obowiązuje przedpłata na konto N.B.P Warszawa 2-6-51. Prenumerata roczna wraz z przesyłką zwykłą wynosi $ 4.16

Nkł. 5.000 Błtk N-3

З жыцця БГ-КТ

На Гайнаўшчыне

ПРЫЕМНАЯ ВЕСТКА

У другой палове снежня мінулага года ў Ляўкове (Гайнаўскі пав.) пры мясцовым гуртку БГКТ заснаваўся калектыў мастацкай самадзейнасці. У калектыў запісалася 17 асоб. Яго кіраўніком выбрана Васіля Цялушэцкага. Зараз новы калектыў энергічна падрыхтоўваецца да выступленняў у сваёй роднай вёсцы і ў суседніх мясцовасцях. Ляўкоўскім самадзейнікам жадаем плённых вынікаў у іх карыснай дзейнасці.

ПАД НОВЫ ГОД У ЧЫЖАХ

31 снежня 1960 года адбыўся сход жыхароў вёскі Чыжы (Гайнаўскі павет), у часе якога было вырашана заснаваць гурток БГКТ. Яго старшынёю выбрана Мікалая Міхалюка і сакратаром Аркадзя Гарыстовіча.

У гэтай вёсцы ёсць вельмі прыгожая і прасторная святліца, якой, аднак, не апекуецца ГРН. У часе сходу людзі выказвалі пажаданні, каб у Чыжы прыехаў эстрадны калектыў таварыства. Гэта тым больш патрэбна, што вёска мае значную колькасць жыхароў. У ёй жыве каля 200 гаспадароў. А ў наваколлі знаходзіцца шмат вёсак, якія б ахвотна пазнаёміліся з цікавай праграмай беларускай эстрады.

ДОБРЫ ПАЧАТАК

Першы дзень 1961 года ў вёсцы Збуч на Гайнаўшчыне мінуў пад знакам заснавання гуртка БГКТ. Старшынёю выбраны Кастусь Заброцкі, сакратаром настаўніца Марыя Кіпрыяновіч, а скарбнікам Віктар Хвядось.

У НАВАСАДАХ ГУРТОК БГКТ

У Навасадах заснаваўся гурток БГКТ, у які ўступіла 18 членаў. Старшынёй гуртка выбрана Марыю Баўтручук, сакратаром Тамару Бусняк, а скарбнікам Уладзіміра Скерко. У склад праўлення новага гуртка БГКТ у Навасадах выбрана грамадзян Крука і Янчука.

Васіль Дзун

Камінары чысцяць... сялянскія кішэні

На жаль, так трэба сказаць аб камінару з Гайнаўкі, які наведваў Дубічы Царкоўныя. Вось нядаўна пабываў ён у нас. Яго зусім не зацікавілі каміны, але толькі сялянскія кішэні. Ён заходзіў у паасобныя хаты і выманіваў грошы ад гаспадароў за ачыстку комінаў. А калі хтосьці не хацеў плаціць, дык пужаў міліцыяй ды калегіяй. Браў па 5 зл. ад хаты, а часам па 7 зл., ці нават па 10 зл. Гэтым і завяршаліся ўсе яго прафесіянальныя абавязкі.

Чалавека ахоплівае вялікае абурэнне, што гэты камінар мог так бяскарна паступаць. Гэта ж, урэшце, завецца зладзействам.

Апісанае здарэнне мела месца на пачатку снежня мінулага года. Аднак гэта ўжо не першы выпадак. Здаралася, што паяўляліся ў Дубічах Царкоўных аматары цяжка запрацаваных сялянскіх залатовак. Гэтай ганебнай практыцы трэба палажыць канец!

Мікалай Панфілюк

За слёзы бацькоў

(Працяг са стар. 3)

яму здраднікаў, якія вучыліся з ім у гестапаўскай школе, якую ён закончыў у Германіі. Таму мы яго не расстралялі, а вырашылі адправіць у Маскву.

Але дзе трымаць Немовіча, пакуль прыдзе самалёт? З палаткі ён можа ўцячы. Выйсце знайшлі: сшылі спецыяльны мяшок з брызенту і пасадзілі ў яго здрадніка, так, што толькі галава тарчала з мяшка.

ГАЛОЎНАЕ ЗАДАННЕ

Аперацыя па разгроме фальварка «Алябін» была пачаткам нашых сістэматычных налётаў на нямецкія маёнткі. Усё гэта прыносіла вялікае маральнае задавальненне. Але ў той час людзі ўсё больш разумелі: калі мы хочам аказаць сапраўды эфектную дапамогу Чырвонай Арміі, трэба заняцца разведкай, а ўсё астатняе перасунуць на другі план. Менавіта, так стаяла пытанне для нас, якія знаходзіліся пад горадам Роўна, побач з намеснікам Гітлера на Украіне Кохам, з яго «райскамісарыятам», са шматлікімі штабамі і ўстановамі, з «усеукраінскім» гестапа. Тут лягчэй можна было даведацца аб перагрупіроўках варожых войск на фронце, аб новых лініях абароны, аб мерапрыемствах гаспадарчага характару, нарэшце аб тым, што дзеецца ў самой Германіі.

І нашым самым галоўным заданнем было — трывала ўладзіцца, менавіта, тут і працягнуць у Роўна свае надзейныя мацкі.

Мы пачалі з двух самых блізкіх пунктаў — з раённых цэнтраў Сарны і Клесава, у якіх стаялі вялікія нямецкія гарнізоны. Заняцца імі было даручана групе разведчыкаў на чале з Віктарам Качатковым.

Качаткоў быстра знашоў у навакольных вёсках людзей, якія мелі ў Сарнах і Клесаве крэўных ці знаёмых. Людзі гэтыя ахвотна згадзіліся выконваць яго даручэнні.

Адзін з іх, па прозвішчы Доўгер, атрымаў заданне з'ездзіць у Роўна і паглядзець, што там робіцца. Вярнуўшыся з Роўна, Доўгер прывёз весткі аб расправах над мірнымі жыхарамі, аб масавых растрэлах на вуліцы Белай.

— Вось вам адрасы, — закончыў ён свой сумны расказ і перадаў Качаткову план горада з нанесенымі на ім кружэчкамі. План гэты быў зроблены самім Доўгерам.

— Гэта, — тлумачыў, ён, паказваючы на кружэчкі, — райскамісарыят... Вось тут змяшчаецца рэзідэнцыя Коха, а гэты чорны кружок — гестапа, тут — будынак суда...

Кастусь Доўгер — беларус — належыў да той часткі мясцовай інтэлігенцыі, якая добра ведала Расію яшчэ па дарэвалюцыйных часах. Перад першай сусветнай вайной Доўгер закончыў лясны інстытут у Пецярбурзе, затым прыехаў сюды, на Валынь, і з тых пор працаваў у Клесаўскім лясніцтве.

«Дзядзька Косця» — празвалі Доўгера разведчыкі, якія разам з Качатковым хадзілі да яго на сувязь. Гэтая назва замацавалася за ім і ў нас у штабе.

Нярэдка Доўгера, побач з іншымі ляснічымі, выклікалі жандарскія афіцэры, якія ўзначальвалі карнікаў.

— Не ведаю, у мяне партызан не чутна, а вось у дваццатым квартале, там, здаецца, іх бачылі, — гаварыў па нашаму ўказанню Доўгер жандарам.

У дваццатым квартале нас, зразумела, даўно ўжо не было.

Аднойчы, пасля чарговай такой гісторыі, мы доўга не сустракаліся з дзядзькам Косцям і ўжо пачалі за яго непакоіцца. Нарэшце ён прышоў у атрад сам і на нашы пытанні адказаў, што меў «пэўныя непрыемнасці». Ён папрасіў Качаткова ў далейшым звязвацца з ім праз яго дачку Валю.

— Ці не рана ёй? — спытаў Качаткоў, які ведаў яго дачку.

— Ёй семнаццаць год, — сказаў Доўгер і дадаў: — Што ж зробіш, трэба.

Валя выглядала маладзей сваіх семнаццаці. Тоненькая, кволая, з вялікімі, падобнымі на бацькоўскія, карымі вачамі, яна нагадвала падлётка. Працавала яна рахункаводам на млыне ў вёсцы Віры. Роля сувязной паміж бацькам і партызанамі спадабалася ёй і яна руплівa ўзялася за справу.

(Працяг у наступным нумары)

Я Руткоўска

САПРАЎДНЫ МУЖЧЫНА

— Сапраўдны мужчына не бывае зайздросны, — закрычалі прысутныя, выбухаючы смехам.

— Мала! — дадала гаспадыня. — У маім доме сапраўдны мужчына абавязан быць дыскрэтны. Сапраўдны мужчына не лезе ў чужыя таямніцы!

Прайшла гадзіна і Зузя паявілася ў дзвярах у змятай спадніцы і без блузкі.

— Што ты там рабіла столькі часу? — запытаў Каштэлянскі.

— О, які цікавы! Сапраўдны мужчына не бывае праз меру цікавы, — адказала Зузя.

Каштэлянскі адсунуў кілішак.

— Не магу больш!

— Сапраўдны мужчына не адмаўляе, — сказаў гаспадар.

— Сапраўдны мужчына п'е раўнамерна, — запішчала Зузя, да якой Каштэлянскі калі-некалі адносіўся як да нарачона, а часам нават яшчэ і лепш.

Каштэлянскі выпіў і захістаўся на крэсле. Лапаючы раўнавагу, ён разбіў крыштальную вазу.

— Ну, ведаеце! — пратэставала гаспадыня.

Каштэлянскі махчуў рукой

— Сапраўдны мужчына не прыкладае ўвагі да дробязяў, — сказаў ён, ледзь выгаварваючы словы.

Зузя глянула на яго з дакорам.

— Сапраўдны мужчына не хуліганіць за сталом, — сказала яна і выйшла ў другі пакой. — Падвязка ў мяне лопнула, — выясніла яна ў дзвярах. — Мо' нехта з мужчын мае аграфку?

Аграфку меў пан Казімір. Выйшлі і замкнулі за сабой дзверы. Прайшло паўгадзіны, і Каштэлянскі пачаў непакоіцца.

— Трэба пабачыць, што там дзеецца, — паўтараў ён упарта. — Аграфка, мабыць, дзяржаўная.

— Вы яшчэ верыце ў тую аграфку, пане Каштэлянскі?! — закрычаў Лёлё. — Сапраўдны мужчына не можа быць такі наіўны!

— Сапраўды, — згадзіўся Каштэлянскі, і, спатыкаючыся, накіраваўся да замкнутых дзвярэй.

— Добра, не буду цікавы, але ты не маеш блузкі, — сказаў не зусім на тэму Каштэлянскі.

— Блузка дробязь! Сапраўдны мужчына не звяртае ўвагі на дробязі, — выяснілі прысутныя Каштэлянскаму.

— Ну, тады пайшлі пагуляць.

Нават невядома хто падаў гэтую здаровую думку, але ўсе згодна выйшлі. Спяваючы, яны дружна ішлі ў напрамку ракі. Затрымаліся на мосце.

— Скокні, каханы, да ракі! Для мяне гэта! — папрасіла Зузя Каштэлянскага.

Стаяў у нерашучасці.

— Ну, скачыце! Сапраўдны мужчына не адмаўляе жанчыне, — заахвочвалі яго прысутныя.

Скочыў. Жанчыны прылажылі да вачэй хусцінкі. Мужчыны знялі капялюшы. Усе зразумелі, што адышоў, мабыць, апошні ў Польшчы сапраўдны мужчына.

Аднак пасля некалькі мінут паявіўся зноў. Яго прытрымлівалі два міліцыянеры. Даўся злапаць як шчанюк. Прысутныя пагардліва ад яго адвярнуліся. Сапраўдны мужчына так не паступае.

Пераклад
В. БОНДАРА

Пяць гадоў кумаў сваяк не паказваў носа ў вёсцы, а сёння, вось, з'явіўся. Кум чалавек бывалы і госця прыняў з адкрытымі рукамі. Чым была хата багата, на талеркі выложыў. Знайшлася і бутэлька.

Сваяк з прагнасцю паглядзеў на застаўлены стол, наладаваў дабром сваю талерку і за работу прыняўся. Працуе сваяк сківіцамі і маўчыць. Нельга ж гаварыць, калі рот запханы. Здзіўляцца гэтаму не трэба. У горадзе з ежай зусім інакш, чым на вёсцы. У магазінах ёсць усяго поўна, але ў кішэнях не заўсёды звоняць «касцюшкі» ці «капернікі». А ў вёсцы, нябось, кладоўкі заўсёды напоўнены.

За сталом кум неаднойчы да сваяка звяртаўся, але той толькі мычаў пры гусяцінцы ды горла раз за разам паласкаў.

Калі ў трэцяй бутэльцы дно паказалася, у сваяка язык развязаўся, быццам у павятовага актывіста.

— Вось, — кажа, — сяджу я, куме, з табою, ды бачу як пры нашай гарадской дапамозе грамадзяне вясковыя жывуць у дастатку.

Кум за словам у кішэнь не лезе. Ён і адказвае сваяку: — Нічога сабе жывем і хлеб жуем, але вось памагатараў з горада нейк не прыкмячаем.

— Эх, галава садовая. А гэтыя талеркі, што на стале стаяць адкуль узяліся, як не з горада? — пытае сваяк.

— Вось дзіва, талеркі! Мы, бывала, і з ганчарных місак елі. Важнае, каб было што ў гэтыя міскі накласць, — адказваўся кум.

— Эх, ты, масава несвядомы чалавек, не бачыш, што вёдры, каструлі і ўсё іншае з горада выводзіцца. На сенакос ідзеш з касою, а яна ж таксама ў горадзе зроблена.

— Дык па-твойму без горада нам ніяк нельга? — запытаў кум.

— Зразумела! — ажывіўся сваяк. — Без горада і рабочага класа жыхарам вёсак — каюк.

— А ты ж сам з вёскі. Чаго тады за гарадскіх горла дзярэш? Калі б табе вёска не дала хлеба з маслам ды бульбы з мясам, ніякіх ты каструль з вядзёркамі не нарабіў бы, — закончыў кум.

— Вось рыбіна галава. Дык без сельгасмашын і хлеба не атрымаеш. А машын жа не пасееш. Непасеянымі ў вёсцы растуць толькі галовы саломай набітыя, — закончыў сваяк.

Што адказаў на гэта кум — не важна. Ды і спрэчкі такія, людзі мілыя, зусім пустыя. Няма чаго гораду перад вёскай нос задзіраць і вёсцы перад горадам хадзіць козырам. Адна ў нас дарога, па якой супольна павінны ісці. І спрэчку гэтую кум са сваяком не ад сябе вялі. Гарэлка за іх гаварыла. А вядома, людзі добрыя, што калі гарэлка языком варочае, то ні ў вёсцы ні ў горадзе ніхто нічога разумнага не скажа.

Дзядзька Лявон

Самаабслугоўванне

АДКАЗАЎ

Доктар пытаецца ў хворага:

—Ці вы сёння елі суп з апетытам?

— Не, з макаронам, — адказаў хворы.

Анна Нікіцюк
Бельск

БЕЗ СЛОЎ.

ВУСЫ

— Тата, чаму ў дзяўчат няма вусаў?

— Каб былі вусы ў дзяўчат, то не былі б у хлопцаў.

Валя Юрчук
Койлы

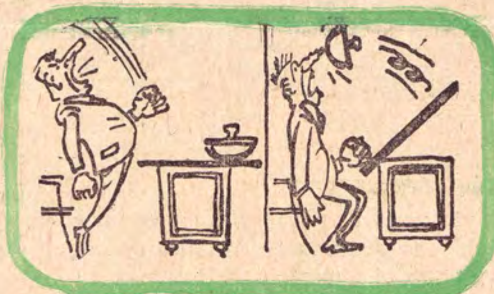

ЛЯ ВОГНІШЧА

— Ваня, чаго губы надуў?
— Сарочку прапаліў.
— Дык можна залатаць!
— Іголкі няма.
— А вялікая дзірка?
— Адзін каўнер толькі астаўся.

Валодзя Баўтручук
Плюцічы

ЯКАЯ МАЦНЕЙШАЯ

Сын узяў дзве бутэлькі і, падышоўшы да бацькі, пытае:

— Угадай, татка, якая бутэлька мацнейшая?

— От, дзіва! — сказаў бацька. — Вазьмі размахніся і ўдар бутэльку аб бутэльку. Якая не паб'ецца тая і мацнейшая.

Сцёпа Сідарук
Крывая

— ХТО НАСТУПНЫ!

ТОЛЬКІ ЁН

Ваня, прышоўшы са школы дамоў, сказаў:

— Мама, сёння ніхто не адказаў на пытанне настаўніка, апрача мяне.

— А якое гэта было пытанне? — пытае зацікаўлена маці.

— Хто не зрабіў дамовай працы? — адказаў Ваня.

Юзэф Чапля
Гайнаўка

У СУДЗЕ

Адзін чалавек краў сена. Убачыўшы гэта гаспадар, падаў злодзея ў суд, а ў сведкі ўзяў хлопчыка, які побач пасвіў каровы.

— Вы кралі сена? — пытае суддзя злодзея.

— Не, — адказвае той, — краў хлопчык.

— Не звяртайце ўвагі на малога, — умяшаўся пракурор.

Абражаны хлопчык звяртаецца да пракурора:

— Вы, дзядзьку, лепш маўчалі б, бо нічога не бачылі.

Шура Семенюк
Рэпіска

Першыя крокі слаламіста

ДУМКІ КУМКІ

ЧУТКІ ХОДЗЯЦЬ У НАРОДЗЕ
ХУТКА «НІВЫ» ПЯЦІГОДДЗЕ